

Vlaams
Parlement

ingediend op **1850** (2018-2019) – Nr. 1
1 februari 2019 (2018-2019)

Voorstel van resolutie

van Lorin Parys, Katrien Schryvers, Freya Saeys, Peter Persyn,
Griet Coppé en Danielle Godderis-T'Jonck

betreffende de aanpak
van eenzaamheid in Vlaanderen

TOELICHTING

Op 16 april 2018 hebben de Vlaamse volksvertegenwoordigers Lorin Parys, Peter Persyn, Tine van der Vloet, Elke Sleurs, Danielle Godderis-T'Jonck en Björn Anseeuw een conceptnota voor nieuwe regelgeving betreffende de aanpak van eenzaamheid in Vlaanderen (*Parl.St.* VI. Parl. 2017-18, nr. 1559/1) ingediend. Naar aanleiding van die conceptnota vonden op 3 juli en 12 september 2018 hoorzittingen plaats in de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin van het Vlaams Parlement (*Parl.St.* VI. Parl. 2017-18, nr. 1559/2)

1. Eenzaamheid

Wat is eenzaamheid? Eenzaamheid is het negatieve gevoel dat zich kenmerkt door het gemis aan sociale relaties.

In de wetenschappelijke literatuur en in wetenschappelijk onderzoek wordt er vaak een onderscheid gemaakt tussen emotionele en sociale eenzaamheid:

- sociale eenzaamheid manifesteert zich door een sterk gemis aan betekenisvolle relaties, met een bredere groep mensen in de directe omgeving, zoals collega's, buurtgenoten, mensen met dezelfde interesses enzovoort;
- emotionele eenzaamheid ontstaat bij een sterk gemis door de afwezigheid van een intieme relatie, een emotioneel hechte band met een partner, een familielid of een beste vriend of vriendin. Die eenzaamheid kan bijvoorbeeld ontstaan na een (echt)scheiding of door bepaalde professionele vereisten.

Eenzaamheid hoeft echter niet altijd iets blijvends te zijn. Er is daarom een duidelijk onderscheid tussen voorbijgaande eenzaamheid, situationele eenzaamheid als gevolg van een specifieke gebeurtenis en chronische eenzaamheid met een langdurig karakter. Dit voorstel van resolutie focust voornamelijk op de laatste vorm van eenzaamheid, namelijk de sociale en emotionele eenzaamheid van chronische aard.

De objectieve omvang van een sociaal netwerk kan worden onderscheiden van de subjectieve beleving van de kwaliteit ervan. Mensen bij wie objectief kan worden vastgesteld dat ze een zeer klein of helemaal geen sociaal netwerk hebben, noemt de wetenschappelijke literatuur 'sociaal geïsoleerd', maar dat is geen synoniem van het begrip 'eenzaamheid'. Gevoelens van eenzaamheid zijn zeer moeilijk objectief vast te stellen wegens het persoonlijke karakter ervan. Eenzaamheid is een subjectieve beleving en is daarom niet altijd problematisch, maar het is wel nodig om een evenwicht te vinden en de nodige aandacht ervoor te vragen in de maatschappij.

Sociale eenzaamheid	sterk gemis aan betekenisvolle relaties met een bredere groep mensen om je heen, zoals collega's, buurtgenoten ...
Emotionele eenzaamheid	sterk gemis door afwezigheid van een intieme relatie, een emotioneel hechte band met een partner, familielid of beste vriend(in)
Existentiële eenzaamheid	individueel verlangen naar een zinvol leven, naar het gevoel ertoe te doen en op je plek te zijn in de samenleving
Sociaal isolement	de objectieve omvang van een sociaal netwerk van een persoon

Afbeelding 1: Verschillende soorten eenzaamheid.

2. Doelgroep- en leeftijdsoverschrijdend

'Loneliness doesn't discriminate' is de ondertitel van het Jo Cox-rapport van het Britse parlement, dat handelt over eenzaamheid.

Het is belangrijk om te vermelden dat het eenzaamheidsfenomeen doelgroep- en leeftijdsoverschrijdend is. Nog al te vaak wordt eenzaamheid geassocieerd met de oude dag. Uit wetenschappelijk onderzoek van Leen Heylen blijkt echter dat die stelling niet opgaat voor emotionele eenzaamheid. Een significant verband tussen leeftijd en emotionele eenzaamheid is tot dusver niet aangetoond. Wat sociale eenzaamheid betreft, klopt de stelling wel in beperkte mate: hoe ouder iemand is, hoe hoger het risico op sociale eenzaamheid. Eenzaamheid op zich komt voor in alle leeftijdscategorieën. Ook doet het zich voor bij alle doelgroepen, zowel bij jongeren, personen met een beperking, ouderen als bij lgbt's (lesbian, gay, bisexual, transgender). Dat doelgroep- en leeftijdsoverschrijdende aspect kwam meermaals aan bod tijdens de hoorzittingen. De indieners van dit voorstel van resolutie willen dan ook de nodige aandacht vestigen op eenzaamheid binnen alle doelgroepen en alle leeftijdscategorieën. Het is dan wel noodzakelijk dat de tools die al bestaan om eenzaamheid op te sporen, beter bekend worden gemaakt en dat er nog verder onderzoek naar wordt gedaan.

3. Transversaal thema

Eenzaamheid is een fenomeen dat moet worden aangepakt op alle niveaus en in alle beleidsdomeinen. Dat vraagt maatregelen op structureel en persoonlijk vlak. Eenzaamheid kan gepaard gaan met maatschappelijke uitsluitingsmechanismen op andere vlakken, zoals armoede, psychische problematiek, leeftijd, seksuele identiteit, gender, etnisch-culturele achtergrond. Het is per definitie niet leeftijds- of doelgroepgebonden. Het eenzaamheidsfenomeen moet bijgevolg niet alleen binnen het beleidsdomein Welzijn worden gevolgd, maar is iets wat in een veel ruimer perspectief moet worden bekeken.

4. Gebrek aan onderzoek

Momenteel is er in België en Vlaanderen nog niet zoveel onderzoek gedaan om een beter beeld te krijgen van het fenomeen eenzaamheid. Vaak is het al gedane onderzoek gericht op specifieke doelgroepen, waardoor er maar gefragmenteerde resultaten te vinden zijn. Daardoor ontbreekt ook een totaalbeeld. Het is belangrijk om het volledige plaatje te kunnen zien op basis van een representatieve steekproef van de bevolking zodat algemene tendensen zichtbaar worden en een aanpak verder kan worden uitgewerkt.

Momenteel wordt er op verschillende manieren onderzoek gedaan naar eenzaamheid, waardoor er geen vaste structuur is en resultaten moeilijk met elkaar kunnen worden vergeleken. Een meer gestructureerde onderzoeksmethode dringt zich dan ook op.

Bovendien is het belangrijk dat dit onderzoek structureel, kwantitatief én kwalitatief wordt gedaan. Het moet bovendien gaan om een longitudinaal onderzoek: door verschillende mensen te blijven volgen over een langere periode, kunnen evoluties in kaart worden gebracht.

5. Vraag naar kennisdeling

Aangezien eenzaamheid kan leiden tot mentale en fysieke gezondheidsproblemen, en zelfs tot een lagere levensverwachting, dringt een aanpak voor die problematiek zich op.

Eenzaamheid brengt bovendien kosten voor de samenleving met zich mee: mensen die leven in eenzaamheid, hebben minder mogelijkheden om terug te vallen op een sociaal vangnet in hun directe omgeving. Daardoor gaan ze bij het ontstaan van problemen vaker op zoek naar professionele hulp- en zorgverlening. Denk bijvoorbeeld aan een oudere persoon zonder sociaal vangnet die moeilijker een beroep kan doen op een mantelzorger en dus ook sneller op zoek moet gaan naar professionele zorgverlening en eerder zal worden opgenomen in een woonzorgcentrum, dan iemand met een breed sociaal vangnet.

Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat er te vaak wordt gedacht dat de oplossing van eenzaamheid erin bestaat om eenzame personen in contact te brengen met anderen. Dat is echter niet altijd juist of voldoende. De kwantiteit van sociale relaties is immers niet de enige bepalende factor: ook de kwaliteit ervan speelt een essentiële rol. Toch bestaat een eerste oplossing erin om de ontwikkeling van een sociaal netwerk en het aangaan van nieuwe relaties of het verbeteren van bestaande sociale relaties te stimuleren. Een tweede mogelijke oplossing bestaat in het verlagen van de wensen en verwachtingen die in sociale relaties worden gesteld. Een derde mogelijkheid is dat eenzame personen leren omgaan met eenzaamheid door bijvoorbeeld acceptatie, relativering of afleiding.

De indieners van dit voorstel van resolutie pleiten ervoor dat de Vlaamse Regering de lokale besturen ertoe aanspoort om in hun meerjarenplan voor de volgende bestuursperiode (2021-2025) aandacht te besteden aan de verdere bestrijding van eenzaamheid op lokaal niveau. De reden daarvoor is dat het lokale niveau het dichtst bij de burger staat en dus het best eenzaamheid kan opsporen. Momenteel zijn er al heel wat lokale initiatieven die het eenzaamheidsfenomeen bestrijden, maar een verspreiding van informatie over het bestaan ervan en de effecten is een meerwaarde. De oprichting van een interventiedatabank met al bestaande goede praktijkvoorbeelden en de verdere coördinatie ervan door Vlaanderen, is iets wat het lokale niveau verder kan ondersteunen in een eenzaamheidsaanpak.

Bovendien moet Vlaanderen mee helpen voorkomen dat er een mismatch tussen doelgroep en aanpak is. Een ondersteunend plan van aanpak moet dan ook gestoeld zijn op de juiste cijfers en gegevens.

6. Beleidsvoorstellen

Het is de bedoeling dat de Vlaamse Regering de lokale besturen sensibiliseert voor de eenzaamheidsaanpak en hen ertoe aanspoort om daar in hun meerjarenplan 2021-2025 aandacht aan te besteden. De lokale besturen kunnen daarvoor een beroep doen op de interventiedatabank met goedwerkende praktijkvoorbeelden. De taak van de interventiedatabank bestaat er niet alleen in om goede praktijkvoorbeelden te verzamelen en te inspireren, maar ook ervoor te zorgen dat op basis van wetenschappelijke inzichten duidelijk wordt welke interventies op lange termijn effecten sorteren, en dus te achterhalen voor wie die aanpak het meest efficiënt is. De kennisdatabank van het VVSG (Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten) met projecten ter bestrijding van eenzaamheid kan daarin worden geïntegreerd.

Toch speelt Vlaanderen zelf ook een belangrijke rol en is het belangrijk dat bij alle beleidsbeslissingen ook even wordt stilgestaan bij de impact ervan en wat het mogelijke risico is voor personen die lijden aan een eenzaamheidsgevoel. De indieners van dit voorstel van resolutie zijn er dan ook voorstander van om van eenzaamheid een transversaal beleidsthema te maken dat wordt gevolgd door een coördinerende minister van Eenzaamheid.

Vooraleer dat allemaal mogelijk wordt, is het natuurlijk belangrijk het taboe dat momenteel op het onderwerp 'eenzaamheid' rust, te doorbreken en het onderwerp

meer bespreekbaar te maken door een sensibiliseringscampagne op te starten. De diverse media-actoren, waaronder ook de openbare omroep, kunnen daar een belangrijke rol in spelen: ze kunnen bijzondere aandacht besteden aan het thema eenzaamheid en het breed bespreekbaar te maken, zodat er op die manier voor het thema gesensibiliseerd kan worden.

Bovendien is er behoefte aan gestructureerd kwalitatief, kwantitatief en longitudinaal onderzoek. De monitoring van eenzaamheid incorporeren in de Belgische Gezondheidsenquête zou een eerste stap kunnen zijn. De indieners van dit voorstel van resolutie vragen dan ook dat de Vlaamse Regering daarover in overleg gaat met de Federale Regering en met de andere gemeenschapsregeringen.

Ten slotte vragen de indieners ook dat de Vlaamse Regering met relevante stakeholders de mogelijkheid onderzoekt of het instrument van de sociale-impactobligatie kan worden gebruikt om vernieuwende methodes te stimuleren zodat eenzaamheid bij verschillende doelgroepen kan worden bestreden.

Lorin PARYS
Katrien SCHRYVERS
Freya SAEYS
Peter PERSYN
Griet COPPE
Danielle GODDERIS-T'JONK

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- gelet op:
 - 1° de conceptnota voor nieuwe regelgeving betreffende de aanpak van eenzaamheid (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1559/1), ingediend op 16 april 2018;
 - 2° de hoorzittingen over de conceptnota voor nieuwe regelgeving betreffende de aanpak van eenzaamheid in Vlaanderen (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1559/2), georganiseerd op 3 juli 2018 en 12 september 2018;
 - 3° de kennisdatabank van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten, met projecten ter bestrijding van eenzaamheid;
- overwegende dat:
 - 1° eenzaamheid een structurele en individuele aanpak vergt, en een maatschappelijk fenomeen is dat leeftijd- en doelgroepoverschrijdend is;
 - 2° eenzaamheid een grote impact kan hebben op de gezondheid van een persoon;
 - 3° er behoefte is aan bijkomend onderzoek over eenzaamheid, dat structureel, kwantitatief, kwalitatief en longitudinaal is;
 - 4° de focus bij aanpak van eenzaamheid momenteel op de oudere doelgroep ligt en er een mismatch is tussen doelgroep en aanpak;
 - 5° een coördinerende rol voor de aanpak van het eenzaamheidsfenomeen op Vlaams niveau de kwaliteit van de initiatieven die de lokale besturen ervoor ontwikkelen en het beleid dat ze erover voeren, alleen maar doet toenemen;
- vraagt de Vlaamse Regering:
 - 1° onder meer in samenwerking met de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten een Vlaamse strategie uit te werken om de aanpak van eenzaamheid door de lokale besturen te ondersteunen en de lokale besturen ertoe aan te zetten daar aandacht aan te besteden bij het uitwerken van het meerjarenplan voor de periode 2021-2025. Een onderdeel daarvan is het verspreiden van goede praktijkvoorbeelden;
 - 2° een gericht databeleid rond eenzaamheid op te zetten zodat er eenduidige informatie over het fenomeen beschikbaar is en er tools kunnen worden ontwikkeld voor het opsporen van eenzaamheid;
 - 3° een interventiedatabank eenzaamheid voor te bereiden en op te starten, die de effectiviteit van interventies aangeeft;
 - 4° in overleg te gaan met de Federale Regering en de andere gemeenschapsregeringen om het monitoren van eenzaamheid te incorporeren in de Belgische Gezondheidsenquête;
 - 5° van eenzaamheid een transversaal beleidsthema te maken dat gevolgd wordt door de minister van Welzijn als coördinerend minister, dat resulteert in een aantal weloverwogen acties in alle beleidsdomeinen. Voorbeelden daarvan zijn de inrichting van de openbare ruimten, de toegankelijkheid van het sociaal-cultureel verenigingsleven en het jeugdwerk, het stimuleren van buurtinitiatieven en het structureel aanpakken van uitsluitingsmechanismen;
 - 6° een wervende campagne uit te werken die eenzaamheid en sociaal isolement in de maatschappij bespreekbaar maakt, het taboe doorbreekt en aantoont dat eenzaamheid leeftijds- en doelgroepoverschrijdend is;
 - 7° bedrijven, organisaties en ook de openbare omroep uit te dagen meer aandacht te schenken aan eenzaamheid en er acties rond op te zetten;

- 8° de mogelijkheid te onderzoeken om een sociale-impactobligatie op te zetten zodat vernieuwende initiatieven voor de aanpak van eenzaamheid bij verschillende doelgroepen worden gestimuleerd.

Lorin PARYS
Katrien SCHRYVERS
Freya SAEYS
Peter PERSYN
Griet COPPE
Danielle GODDERIS-T'JONK